

в разных методологических, прежде герменевтических, ракурсах. Исследователь указывает на приоритетность понятия "нациотворчество" для рассмотрения творчества любого великого автора.

Ключевые слова: великий писатель, национальный классик, гений, гениальность, талант, нация, нации, экзистенция.

P. Ivanyshyn, Prof.

Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobych

The category of "great writer" as hermeneutical problem

The author focuses on the interpretation of literary-theoretical category of "great writer" in the article. This category is considered in different methodological, primarily hermeneutic, aspects. The researcher shows the priority of the concept of "nation-building" for examination the creation of any great author.

Key-words: great writer, national classik, genius, talent, nation, nation-building, existence.

УДК 821.161/51

Н. С. Ісаєва, докторант

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ОБРАЗ КИТАЮ У ПРАЦЯХ ЗАХІДНИХ ТЕОРЕТИКІВ ФЕМІНІЗМУ "ДРУГОЇ ХВИЛІ": КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ АСПЕКТИ

У статті досліджується наукова мотивація та основні засади осмислення китайської культури та літератури у працях представниць американського (К. Мілет, А. Дворкін) та французького (Ю. Крістева) фемінізму 1970-х рр. До уваги беруться традиції упокорення жінки в конфуціанському суспільстві та приховані коди матриархату в китайській культурі.

Ключові слова: фемінізм, Китай, матриархат, конфуціанство.

Наприкінці 1960-х – поч. 1970-х рр. феміністичні рухи в Америці і Європі увійшли нову в стадію, яку прийнято називати "другою хвилею" фемінізму. Якісною диференційною ознакою цієї хвилі є усвідомлення неможливості вирішити проблеми жінок (нерівності, маргінальності, меншовартості тощо), виходячи з традиційної маскуліноцентричної методології наукового пізнання. Так, у лоні фемінізму з'явилися жіночі студії, засновані на включенні жіночого соціально-культурного досвіду в систе-

му наукових аргументів та оцінок. Отже, у межах цієї статті під **фемінізмом** розуміється не суспільно-політичний рух за права жінок, а комплекс соціально-філософських, психологічних, культурологічних теорій, що у гендерно маркованій системі координат аналізує стан і роль жінки у суспільстві.

У період "другої хвилі" в Америці активізуються дослідження в контексті теорій радикального фемінізму (radical feminism), спрямованого на жорстку критику патріархатного* ладу з "узаконеною" дискримінацією жінок за ознакою статі. Центральним для радикального дискурсу постало питання сексуальності, якій за К. Мілет ("*The personal is the political*") "*Приватне життя – це політика*") надається статус політично значущої категорії. Під політикою розуміються "владно-ієрархічні взаємини, упорядковані таким чином, що одна група людей перебуває під контролем іншої" [9, с. 337]. Вказана проблематика потребувала не лише перегляду існуючих підходів до вивчення відносин між статями, але й розширення матеріалу дослідження за межі західної цивілізації (під останньою мається на увазі Америка та Європа). У проблемне поле феміністичних студій потрапляють культурні феномени Сходу, зокрема й Китаю. Ступінь дослідження цих феноменів у працях класиків фемінізму залишається не з'ясованим до сьогодні. Спеціальних розвідок нами знайдено не було. Вітчизняні дослідники гендерного дискурсу у зарубіжній культурології та літературознавстві В. Агеєва [1] та І. Жеребкіна [4] лише побіжно згадують працю французького теоретика фемінізму Ю. Крістевої "Китайські жінки", не заглиблюючись у концептуальну сутність дослідження. Відтак, метою нашої розвідки є визначення наукової мотивації та основних засад осмислення китайської культури у працях представниць американського (К. Мілет, А. Дворкін) та французького (Ю. Крістева) фемінізму.

Перш, ніж говорити про "китайські вкраплення" у феміністичних дослідженнях, варто згадати працю С. де Бовуар "Друга стать" [2], де авторка згадує китайський звичай бинтування ніг у контексті наднаціональних тенденцій моди, що позбавляють жіноче тіло його природності й перетворюють на власність чоловіка. "*Китаянки із перев'язаними ногами*, – говорить

французька дослідниця, – *ледь-ледь ходять, полаковані нігті голлівудської зірки стримують природність рухів її рук*" [2, с. 168]. Жорстока традиція китайських жінок привертає увагу й інших західних феміністок, які пристали до думки С. де Бовуар, але не надто заглибилися у сутність цього феномену. Серед них – яскрава представниця радикальної ланки американського фемінізму Кейт Мілет.

Посилання на окремі факти китайської культури у контексті критики патріархатної влади знаходимо у фундаментальному дослідженні К. Мілет "Сексуальна політика" ("Sexual Politics", 1970) [8]. На широкому фактичному матеріалі дослідниця представляє патріархат як соціальний устрій, що однаковою мірою притаманний західній і східній цивілізаціям, тобто владні взаємини між чоловіками й жінками в усьому світі мають однакову соціальну природу і відрізняються лише формальними проявами. Аналізуючи ідеологічні, соціологічні, класові, економічні, психологічні та інші аспекти "узаконеної" чоловічої зверхності, К. Мілет звертається до історії та культури різних народів, зокрема й далекосхідних. Це стосується, наприклад, явища мізогінії в літературі, яка пропагувала і закріплювала існуючий соціальний статус чоловіків і жінок. *"На Заході, – пише дослідниця, – література і стародавнього світу, і середніх віків, і Ренесансу мала значні елементи жінконенависті. Міцні традиції тут має і Схід, надто в конфуціанській за духом літературі, що розквітла в Японії та Китаї"* [8, с. 83]. К. Мілет також наводить приклади жорстокості й варварства по відношенню до жінок, віднайдені у східних традиціях: спалювання вдови разом із трупом чоловіка в Індії, каліцтво, до якого призводить штучне стримування росту ніг у дівчат в Китаї, принизливе носіння чадри у країнах ісламу тощо. Однак, ці короткі згадки про явища східних культур не йдуть у порівняння з докладними, аргументованими описами традицій Заходу. К. Мілет намагається уникнути расової чи національної вибірковості і максимально розширити географію досліджуваного явища, не звертаючись при цьому до ґрунтовних досліджень Сходу (принаймні, у тексті роботи не знайдено відповідних посилань). Це призводить до не надто переконливих зауваг щодо способу життя віддалених народів. Однак,

сам факт залучення східного матеріалу є спробою відійти від засад заходоцентризму і продемонструвати можливість усвідомлення розвитку східної цивілізації (зокрема патріархатного устрою) у категоріях і поняттях західних теорій (наразі феміністичних).

Остання тенденція була продовжена іншою відомою американською радикальною феміністкою А. Дворкін. Примітною видається її стаття "Гіноцид, або китайське бинтування ніг" ("Gynocide: Chinese Footbinding, in Feminist Frontiers III", 1974) [3]. Відразу привертає увагу в назві написання слова "гіноцид" (gynocide) замість очікуваного "геноцид" ("genocide" – фізичне знищення). Автор вживає таку форму, апелюючи до поняття "гупесо" (від грецького "gune" – жінка), тим самим підкреслюючи гендерний аспект геноциду в дусі радикального фемінізму. В коментарях перекладача І. Караїчевої зазначено, що у контексті цієї роботи важливі також "квіткові" конотації: гупоесіум у ботаніці позначає "жіночі частини" квітки; гупосціонс – наявність досконалих жіночих квіток на різноманітних рослинах. У китайській культурі одним з уособлень досконалої квітки є лотос, і відповідно "жінка-лотос" мислиться як краса цієї культури [3, с.12]. Американська дослідниця на прикладі бинтування китаянками ніг доводить свою концепцію "товаризації" жіночої сексуальності та перетворення її на засіб зміцнення патріархату. Суспільні символи жіночої сексуальності пов'язуються із владою й упокоренням. У Китаї таким символом власне і стало бинтування ніг, яке розцінюється в роботі як *"фізична, духовна та інтелектуальна дегуманізація жінок"* [3, с.13]. А. Дворкін, спираючись на приклади із ґрунтового дослідження Говарда Леві "Бинтування ніг у Китаї: історія дивного еротичного звичаю" (Howard S. Levy "Chinese footbinding: The history of a curious erotic custom", 1966), детально описує зазначену традицію: її витоки, мотивацію, технологію бинтування, фізіологічний та еротичний аспекти, а також наводить евфемізми на позначення крихітних ніжок та їх символічні класифікації. Як видно, авторка досконало вивчила це явище віддаленої і специфічної культури. На її думку, бинтування ніг показує сутність буття жінки в патріархатному суспільстві як "ідеологічно сконструйованої істоти". Китайське суспільство (без розмежування давнього і су-

часного) представлено як конкретний приклад у низці подібних. На думку дослідниці, в усіх культурах присутні прояви романтичних відносин і цінностей, які відображають протилежні поведінкові моделі чоловіків і жінок. Гендерна роль жінки як об'єкта чоловічої уваги і захоплення *"вимагає її знищення, спричинення фізичних вад та психологічної лоботомії"* [3, с.25]. Мається на увазі нав'язування жінці штучної ідентичності, шляхом наближення її тіла (через біль і страждання) до умовного ідеалу краси. Водночас обмежується її фізична свобода і визначаються поведінкові стратегії, засновані на слабкості і безпомічності. Все це покликано підкреслити силу й домінування чоловіка, засвідчити його привілейоване становище у суспільстві. Такий стан речей, на думку А. Дворкін, однаково яскраво проявляється в Америці і Європі ХХ ст., як і в Китаї Х ст. Висновок досить абстрактований, як і сам образ Китаю в такому зіставленні. Попри те, що дослідниця залучає ґрунтовний культурологічний матеріал, китайська тема в її праці має ту саму мотивацію, що й у К. Мілет. Східний матеріал – це яскрава ілюстрація гендерних стосунків і соціальної ієрархії патріархатного суспільства.

Інший підхід до вивчення культури Китаю з'являється у працях знакової представниці французької школи фемінізму Ю. Крістєвої, яка зробила неабиякий внесок у розвиток семаналізу художнього тексту, а також психоаналітичного дослідження жіночого дискурсу в культурі. У 1970-ті роки вона бере активну участь у діяльності ліворадикальної групи творчої інтелігенції "Тель Кель" ("Tel Quel"), де знайомиться з популярними на той час ідеями маоїзму. Саме вони й дали поштовх науковому інтересу Ю. Крістєвої до вивчення культури, історії, літератури Китаю. Російський дослідник І. Ільїн, спираючись на розвідки Т. Мой, зазначив, що "для групи "Тель Кель" Китай <...> представляв радикальну перспективу, суголосну його власним теоретичним уявленням і художнім пошукам" [5, с. 125]. Телькелівці ідеалізували практику "культурної революції" в Китаї як таку, що "руйнує матеріальні інститути традиційної інтелектуальної власності" [5, с. 125], а значить може стати інструментом деконструкції ідеологічних основ буржуазного світу. Не стала виключенням і Ю. Крістєва, яка пов'язувала ідеологію Мао Цзедуна із мовною

практикою "творення смислів". У статті "Як говорити до літератури" вона зазначає: "Мао Цзедун – єдиний політик, <...> що часто наполягав на потребі розробляти мову та письмо, щоб змінити ідеологію" [7, с. 44]. Проте Ю. Крістеву цікавив не лише маоїстський Китай з його політичними експериментами, але й жіночий дискурс у культурі Піднебесної від давнини до сучасності.

1974 року, після поїздки до Китаю у складі делегації групи "Тель Кель", Ю. Крістева публікує свою ґрунтовну працю "Китайські жінки" ("Des Chinoises, Des Femmes") [11]. І. Жеребкіна зазначає, що ця книга ознаменувала перехід дослідниці від семіотичного аналізу до "психоаналітичного дискурсу в аналізі проблем фемінного (жіночого) та материнства у західній культурі" [4, с. 44]. Структурно робота ділиться на дві частини. Перша присвячена теоретичному осмисленню природи жіночого у західній культурі. Ю. Крістева описує другорядний і підлеглий статус жінки з погляду чотирьох феноменів християнської культури: 1) одвічного протиставлення чоловіків і жінок як духовного/тілесного, раціонального/почуттєвого (гл. "Війна статей"); 2) соціально-релігійного конструювання жіночої "цноти" (гл. "Цнотлива жінка у святому письмі"); 3) жіночого існування поза лінійним часом, співвіднесеним із символічним рівнем чоловічого самовираження (гл. "За межами часу"); 4) гендерно маркованої мотивації суїциду (гл. "Та, що не хоче існувати"). Майже усі ці теми будуть розвинуті у подальших працях Ю. Крістєвої, таких як "Сили жаху: есе про відразу" (1980), "Чорне сонце: депресія і меланхолія" (1987); "Самі собі чужі" (1988); "Час жінок" тощо.

Друга частина книги "Китайські жінки" присвячена історії формування і розвитку феномену жіночого і материнського у китайській культурі. Ю. Крістева намагається довести матриархатну першооснову китайського буття і світогляду, що відобразилося у назві цього розділу "Китайська матір". Найбільш цікавими і досить несподіваними бачаться глави, присвячені історії Китаю від давнини до ХХ ст., викладені в руслі феміністської критики. У главі "Центральна постать матері" французька дослідниця провадить думку про існування матриархату, як первинної стадії розвитку китайського суспільства. Вона звертається до прадавніх легенд і ритуалів, які засвідчують існування першо-

предка-жінки. Зокрема, ознаки матріархату простежуються у міфі про Дай Юя, який зупинив повінь річки Хуанхе, перетворивши свою дружину на камінь (жіноче тіло стає порятунком і основою подальшого буття китайців), а також у міфі про Ньюву, що створила людей із глини. Канонізується не просто образ жінки-богині, а саме прародительки, сакральної Матері [11, с. 49].

Далі Ю. Крістева вказує на особливості поділу світу у стародавньому Китаї (без посилення на якісь конкретні віровчення) на *світлу* (чоловічу, Ян) і *тіньову* (жіночу, Інь) частини. На відміну від західного антагоністичного протиставлення, що виливається в одвічну боротьбу статей, китайські Інь-Ян біноми відображають гармонію двох начал, де маскуліність і фемініність можуть не співпадати з біологічною статтю. Так, старі жінки можуть виражати чоловічу сутність Ян, а діти (хлопчики) – жіночу Інь [11, с. 47]. Це значною мірою вплинуло й на сакральну символіку прадавньої китайської матріархатної культури. Остання пов'язана із культом Землі, що апелює до тіньового символізму Інь. У той же час, плодючість землі відображає материнську репродуктивну природу – по суті єдність і злиття двох протилежних начал. "Репродуктивні" обрядові дійства у прадавніх китайських спільнотах також вказують на культ землі-матері як гармонійного єднання, що виключає домінування жодного з начал. Ю. Крістева вказує на природу модель первісної китайської сексуальної поведінки (зокрема в обрядових танцях), якій не властиві залякування і заборони. Це сутнісно відрізняється від західного розуміння "сексуальної свободи", пов'язаної з проявом "божевільної відьмацької пристрасті" та прагненням зберегти "ієрархічну систему примусу" [11, с. 47].

Той факт, що у стародавньому китайському суспільстві родовід вели за материнською лінією, засвідчують, на думку Ю. Крістевої, поховальні звичаї та розписна кераміка періоду Яншао (V–II тис. до н. е.). Вона описує археологічний комплекс Баньпо, що поблизу Сіаня, де збереглися свідчення культу жінки-першопредка. Це поселення примітивної громади, яку китайські історики, йдучи за Енгельсом, називають матріархатною. Дослідниця висуває несподівану гіпотезу про можливість зв'язків давнього Китаю з предками українців. Вона пише: "*Нещодавно під час*

розкопок були знайдені картини Серед них є зображення жінки-першопредка, яка за рисами зовнішності дуже схожа на молоду українку і не подібна до китайських жінок. Вона була покровителькою мисливців, гончарів та селян тієї місцевості [11, с. 58]. На жаль, Ю. Крістева не робить жодних посилань на наукові розробки такої гіпотези, тому її спостереження мають суто суб'єктивний характер.

Відлунням матриархатного світогляду Ю. Крістева вважає культ матері у даосизмі. Вона наводить висловлювання з "Дао-децзіна": 我独异于人，而贵食母 "Я один не такий, як інші, оскільки вмю годуватися від Матері" [12, с. 41]. В китайських коментарях зазначається, що сполучення 贵食母 (годуватися від Матері) тут виступає метафорою осягнення дао, оскільки останнє є "матір'ю, що породжує десять тисяч речей між Небом і Землею" [10]. Отже, культ матері сходить до сакральної сутності дао. Оскільки даосизм, на думку Ю. Крістевої, завжди протистояв конфуціанству, то культ першопредка-жінки (наприклад, богині Сіванму) сповідували народні повстанці, які виступали проти існуючої влади. Так, за ханьської доби учасники повстання "червонобрових" (25 р. н.е.), а згодом і "жовтих пов'язок" (184 р. н.е.) вважали себе нащадками роду Сіванму [11, с. 50].

Цікавими видаються роздуми французької фундаторки семаналізу про особливості китайської мови й писемності. Ю. Крістева вказує на двояку природу ієрогліфів, яка відображає єдність чоловічого й жіночого начал. Вона зазначає, що "китайські ієрогліфи у єдності смислового образу, графічної композиції і звучання зберігають пам'ять прадавнього матриархатного суспільства, у той же час вони складають систему символів логічного мислення і здатні виконувати функції найбільш прямолінійної, раціональної, наукової, і навіть бюрократизованої комунікації; представники західної цивілізації наділяють останніми властивостями лише чоловіка" [11, с. 54]. Ю. Крістева пов'язує образно-сміслову і музичну (тонічну) природу китайської мови з кодами колективного підсвідомого китайців, тобто прадавньою "материнською" мовою. Отже, дослідниця прагне показати прихований код матері-першопредка, що пронизує всі пласти давньої китайської культури: міфологію, вірування, обряди, поховальні звичаї, і навіть мову.

Не менш інформативним та інтригуючим є другий розділ, присвячений осмисленню конфуціанських традицій у Китаї. Ю. Крістева досить упереджено оцінює цю релігійно-філософську доктрину і називає її послідовників "пожирателями жінок" (食女人者) [11, с. 64]. Саме конфуціанство, на думку дослідниці, зміцнило засади патріархатного ладу, перетворивши жінку на об'єкт примусу і влади. Вона наділяється статусом "чужинки", яку вигодовують лише задля того, щоб віддати заміж до іншої родини. Ю. Крістева підкреслює, що в системі конфуціанських цінностей жінка набуває статусу "служниці, нікчемної людини (小人), представниці найнижчого прошарку суспільства" [11, с. 72]. В "Луньюї" вона знаходить лише одне висловлювання, що стосується жіноцтва: 唯女子与小人难养也, 近之则不孙, 远之则怨 *"Важко піддаються вихованню лише жінки та нікчемні люди. Якщо з ними зближуєшся, то вони припиняють слухатися. Якщо ж віддаляєшся – відчужи їх ненависть"* [13, с. 343]. Дослідниця робить висновок, що конфуціанські принципи змусили жінку стати "затворницею" (内人), відрізаною від зовнішнього світу. Однак, у межах родини жінки мали навіть священні функції: саме вони здійснювали обрядові дії перед вівтарем із табличками, де були написані імена предків. Від тих табличок чоловік міг зазнати згубного впливу смерті, жінка ж наділялась здатністю спілкуватися з предками у тіньовому просторі, де мешкають душі померлих [11, с. 77].

Ю. Крістева вказує, що в конфуціанському суспільстві влада матері залишається сильною, але набуває нового змісту. Спираючись на працю Марселя Гране "Китайська цивілізація" (1929), вона говорить про символічний і колективний характер материнської влади: матір'ю у родині могла стати лише перша офіційна дружина (正妻), яка усіх дітей від інших дружин і наложниць вважала своїми. Жінка отримує права і владу, але може скористатися ними лише по смерті чоловіка. По суті, вона втілює лише авторитет чоловіка, у єдності з яким "акумулює" енергію першопредка. "Жінка ніколи не була *сама собою*", – підсумовує Ю. Крістева [11, с. 76].

Не обходить дослідниця і славнозвісну традицію бинтування ніг, яку називає *"єдиним [для жінки] шансом домогтися визнання і поваги"* [11, с. 78]. Ю. Крістева осмислює цей феномен через фрейдівську концепцію "кастраційного комплексу". У будь-якому патріархатному суспільстві жінку намагаються представити у категоріях "відсутності (нестачі)". У конфуціанському Китаї це вилилося у традицію каліцтва ніг і фізичну безпорадність шляхетних дівчат. Однак, Ю. Крістева пов'язує цей звичай не з жіночим "кастраційним комплексом", а з відповідним комплексом чоловіків, породженим страхами, що жінка може повною мірою скористатися своїми здібностями і повернути владу. Такі підсвідомі страхи, на думку дослідниці, мотивуються залишками матріархатних звичаїв (зокрема, символічною владою матері) [11, с. 78].

Насамкінець Ю. Крістева розповідає про китайських жінок, яким удалося вписати свої імена в історію Піднебесної. Авторка ділить їх на декілька категорій: "повії, коханки, наложниці (конкубіни), імператриці, поетеси, воїни" [11, с. 78]. Важливо, що ці категорії не віддзеркалюють соціально-ієрархічну систему, а вказують на царини прояву жіночих здібностей і талантів. Зокрема, Ю. Крістева описує трьох імператриць Чжао Вейхоу (300–265 р. до н.е.), У Цзетянь (624–705) і Ци Сі (1835–1908) як звичайних жінок, що дісталися вершини влади лише завдяки своїй мудрості, кмітливості, рішучості тощо. Дослідниця оминає негативні наслідки правління імператриць і показує лише їх досягнення і здобутки. Так наприклад, вона побіжно згадує жорстокість авторитарної танської імператриці У Цзетянь і вказує на її увагу до жіночих проблем. Зокрема імператриця створювала келії для жінок у буддійських монастирях і таким чином, на думку дослідниці, хоча б позірно визнавалася рівність між статями.

Чи не найбільшу увагу Ю. Крістева приділяє відомій поетесі сунської доби Лі Чінчжао (1084–1151). Окрім неї авторка згадує лише письменницю та історика ханьської доби Бань Чжао (45–116) з відомим твором "Настанови для жінок". Остання подається як класичний зразок конфуціанської наставниці, що проповідує "повну покору і самознищення жінки" [11, с. 81]. Натомість Лі Цінчжао вдається зламати конфуціанські упередження щодо

творчих можливостей жінки і в період фактичної відсутності "жіночої літератури" стати однією з найвидатніших поетес Піднебесної [11, с. 85]. Ю. Крістева розглядає її поезію як непересічне явище у "великому" каноні, представленому творами славетних Лі Бо, Ду Фу та ін. Унікальність поетичного доробку Лі Цінчжао дослідниця бачить у гармонійній музичності, якою вона збагатила класичний жанр *ци*. *"Зміст [її поезії], – говорить Ю. Крістева, – викликає душевне й фізичне сп'яніння, породжує меланхолію і скорботу <...>. Ритм і мелодійність філігранно влітаються у риски ієрогліфів, створюючи симбіоз тілесного, космічного і чуттєвого. Зрештою виникає складне плетиво – особлива мова, в якій не можна чітко розмежувати "музику" і "зміст"*" [11, с. 85]. Ю. Крістева не прагне визначити фемінний код поезії Лі Цінчжао, однак наведені роздуми щодо її поетичної мови, на наш погляд, дуже близькі до цитованих раніше висновків про збереження у музично-графічно-смысловій єдності китайської мови пам'яті прадавнього матриархату. Це дає підстави припустити, що саме унікальна поетична мова Лі Цінчжао внесла фемінний компонент у "великий" канон китайської поезії.

Підсумовуючи класичний період розвитку Китаю, який закінчився Сінхайською революцією 1911 року, Ю. Крістева доходить висновку, що конфуціанська практика і патріархатні ритуали прагнули уникати всього, що має стосунок до субстанції Інъ. І це стосується не лише жінок, але й будь-якої зворотної, некерованої сторони традицій. Однак, все ж таки конфуціанська регламентація гендерних ролей чоловіка і жінки не призвели до т.з. "війни статей". Таким чином, відношення між статями в Китаї у XX ст. отримали можливість реалізації через принцип Інъ, який дослідниця проектує на популярні практики фізичних вправ тайцзіцюань: *"Подолавши територію конфуціанства, тут відкривається "інший простір", і кожен індивід (чоловік чи жінка) занурюється у нього, невпинно змінюючи услід за рухами своє тіло: це і є нове "сексуальне тіло", воно безупинно змінюється, наслідуючи тапець плотського кохання "іншого" <...>*[11, с. 93].

Далі у книзі "Китайські жінки" Ю. Крістева детально описує китайське суспільство комуністичного періоду, часто посилаю-

чись на праці Мао Цзедуна. В центрі уваги залишається жінка в контексті емансипаційних процесів ХХ ст. Ю. Крістева на широкому фактичному матеріалі намагається показати процес "соціалізації" китаянок, їх активність у різних сферах життя, зокрема, участь у жіночих організаціях (гл. "Соціалізм і фемінізм"), діяльність на політичній арені (гл. "Політичні партії та жінки"), отримання нових прав і свобод у шлюбі (гл. "Закон про шлюб (1950 р.)". Ці розділи демонструють згадувану вище ідеалізацію телькелівцями комуністичних перетворень у Китаї. Сама Ю. Крістева була переконана, що "історія китайського комунізму – це <...> історія визволення жінки" [6, с. 461]. Проте, вже на початку 1980-х років вона розчарувалася в "духовній одномірності" лівого радикалізму, а відтак і в комуністичному дискурсі, "що не розглядав індивідів як цінність" [5, с. 127]. Тим не менш, її книга "Китайські жінки" стала знаковим явищем, як в доробку самої дослідниці, так і в процесі осмислення китайської цивілізації західними теоретиками фемінізму.

Отже, на початку 1970-х рр. китайський матеріал потрапляє у поле зору західних феміністок як яскравий ілюстративний матеріал до модельованих ними теорій (зокрема американського радикального фемінізму), або ж в контексті захоплення ідеями маоїзму (перш за все у руслі французького правого радикалізму). Проаналізовані роботи К. Мілет, А. Дворкін та Ю. Крістевой показали: 1) теоретики фемінізму відходять від засад наукового заходоцентризму і доводять співмірність культурних феноменів Заходу і Сходу (принаймні у християнських та конфуціанських традиціях упокорення жінки); 2) водночас китайська культура (у праці Ю. Крістевой) розглядається як альтернативна до західної модель гендерних відносин, що апелює до прихованих кодів прадавнього матриархату.

* Пропонуємо розрізняти терміни "патріархатний" (такий, що відображає систему домінування чоловіків над жінками за часів патріархату) і "патріархальний" (застарілий, традиційний). За аналогією у тексті вживається термін "матріархатний", тобто такий, що відображає принципи домінування жінки за часів матриархату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеева В. Гендерна літературна теорія і критика / Агеева Віра // Основи теорії гендеру. Навчальний посібник. – К.: Вид. "К.І.С.", 2004. – С. 424–442.
2. Бовуар С. де Друга стаття: у 2 т. / Симона де Бовуар; [пер. з франц. Н. Воробйова, П. Воробйов, Я. Собко]. – К.: Основи, 1994. – Т. 1. – 390 с.
3. Дворкин А. Гиноцид, китайское бинтование ног / Дворкин Андреа // Антология гендерной теории: Сб. переводов / Составление, коммент. Е. И. Гаповой, А. Р. Усмановой. – Минск: ПроPILEI, 2000 – С. 12–28.
4. Жеребкина И. "Прочти мое желание..." Постмодернизм. Психоанализ. Феминизм / Жеребкина Ирина. – М.: Идея-Пресс, 2000. – 256 с.
5. Ильин И. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм / Ильин Илья. – М.: Интрада, 1996. – 253 с.
6. Крістева Ю. Китайки, що "пливуть проти течії" / Юлія Крістева // Полілог. – К.: Юніверс, 2004. – С. 460-463.
7. Крістева Ю. Як говорити до літератури / Крістева Юлія // Полілог. – К.: Юніверс, 2004. – С. 16–44.
8. Мілет К. Сексуальна політика / Мілет Кейт; [пер. з англ. У. Потятиник, П. Таращук]. – К.: Основи, – 1998. – 619 с.
9. Millett K. Sexual Politics. [From Chapter Two. Theory of Sexual Politics] / Millett Kate // Feminist literary theory and criticism: a Norton reader / [introduction by] Sandra M. Gilbert, Susan Gubar. – NY, London: W.W. Norton & Company, 2007. – P. 337–349.
10. 道德经 第二十章. [Електронний ресурс]. – Адреса доступу: <http://www.daodejing.org/20.html>.
11. 克里斯蒂娃 中国妇女 (Des Chinoises) / 朱丽娅·克里斯蒂娃 (Kristeva J.). – 上海: 同济大学出版社, 2010. – 201 页.
12. 老子: 汉俄对照 / 陈鼓应今译; 马兰文 (В. Малявин), 李英男 俄译. – 北京: 外语教学与研究出版社, 2009 – 265 页.
13. 论语 / 刘示范主编. – 济南: 山东教育出版社, 2006. – 385 页.

Стаття надійшла до редакції 14.04.15

Н. С. Исаева, докторант
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

Образ Китая в работах западных теоретиков феминизма "второй волны": культурологический и литературоведческий аспекты

В статье исследуется научная мотивация и основные подходы к осмыслению китайской культуры и литературы в работах представительниц американского (К. Миллет, А. Дворкин) и французского (Ю. Кристева) феминизма 1970-х гг. Во внимание берутся традиции угнетения женщины в конфуцианском обществе и скрытые коды матриархата в китайской культуре.

Ключевые слова: феминизм, Китай, матриархат, конфуцианство.

**The China's Image in the Works of Western Second Wave Feminist Theorists:
Cultural and Literary Aspects**

The article deals with the scientific motivation and basic approaches to understanding Chinese culture and literature in the works of the representatives of the US (K. Millett, A. Dvorkin) and French (J. Kristeva) feminism of the 1970s. The tradition of women's oppression in the Confucian society and hidden codes of patriarchy in Chinese culture are taken into account.

Keywords: *feminism, China, patriarchy, Confucianism.*

УДК 821.111-32 Тревор В.

О. В. Кабкова, канд. філол. наук, доц.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

"МІРАЖІ" У НОВЕЛІ В. ТРЕВОРА

Новели В. Тревова "Далеке минуле" та "Оплакування" існують у даній статті як обшири "міражів" – мистецьких полисків, а також як площини відзеркалень "міражів" – омріяних, ідеалізованих етнообразів.

Ключові слова: *міраж, інтертекстуальність, етнообраз, ірландська ідентичність.*

У своєму прозовому письмі англо-ірландський митець В. Тревор ніколи не прагнув збитися з основної дороги ірландської літератури на манівці. За всіма ознаками він видавався творцем "добротної" прози, тієї, що в термінах Фр. Стюарта могла представляти затишний центр ірландського письма ("soft-centred fiction"), літератури рівною мірою національної та зручної ("an equally national and cosy literature") [Stuart 1978, 7].

Таке твердження цілком імовірне, тим більше, що творчий зачин митця формувався й обумовлювався містами півдня Ірландії, зокрема, графства Корк. Це місто, почасти графство, майже міфологізовані в ірландській літературі і для

ірландської літератури. "В околицях Корка довше ніж в інших регіонах жила традиція усного оповідання. Мешканці містечка славились гострим оком і не менш гострим язиком" [Саруханян 1988, 10]. Очевидним був зв'язок цього регіону, зокрема завдяки